

УДК 94 (477)

Ю.В. МОСАЄВ

ВПЛИВ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Мосаєв Юрій Володимирович — доцент кафедри соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету, кандидат соціологічних наук (м. Запоріжжя)

Аналізуються особливості впливу Галицько-Волинської держави на становлення української державності. Досліджуються особливості державного та соціального устрою Галицько-Волинської держави. Розглядається взаємозв'язок державного та соціально-економічного розвитку Галицько-Волинської держави та України.

Ключові слова: Галицько-Волинська держава, державний устрій, державність, соціально-економічний розвиток.

Анализируются особенности влияния Галицко-Волынского государства на становление украинской государственности. Исследуются особенности государственного и социального устройства Галицко-Волынского государства. Рассматривается взаимосвязь государственного и социально-экономического развития Галицко-Волынского государства и Украины.

Ключевые слова: Галицко-Волынское государство, государственный строй, государственность, социально-экономическое развитие.

The features of the influence of Galicia-Volyn state of development of Ukrainian statehood. The features of public and social order of Galicia-Volyn principality. Rozhlyadyayetsya interconnection Us State and socio-economic development of the Galicia-Volyn principality, and Ukraine.

Keywords: Galicia-Volyn state, government, state, social and economic development.

© Ю.В. Мосаєв, 2012

Постановка проблеми. Галицько-Волинська держава є однією з колисок сучасного українства. В його склад входили Звенигородські, Теробовльські, Володимирські, Луцькі, Галицькі, Перемишльські, Бельські і Холмські землі, а також Поділля та Бессарабія. Ця держава увійшла в історію в роки початку падіння Київської Русі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографічними дослідженнями Галицько-Волинського князівства займалися такі видатні вчені, як О. Головка [1], О. Златогорський [2], Н.Котляр [3], І. Крип'якевич [4], А. Майоров [5], С. Панишко [7], П. Раппопорт [9], С. Терський [10] та інші. Згадані вчені дослідили багато історичних аспектів функціонування Галицько-Волинської держави, але, на нашу думку, недослідженою залишається проблема впливу Галицько-Волинської держави на розвиток української державності.

Мета дослідження. Галицько-Волинська держава проводила активну зовнішню політику у Східній і Центральній Європі. Його головними ворогами були поляки, угорці та половці, а з середини XIII століття — також Золота Орда і князівство Литовське.

Галицько-Волинське князівство активно співпрацювало з Ватиканом і Тевтонським орденом. Саме тому мета статті — з'ясувати вплив Галицько-Волинської держави на розвиток української державності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Галицько-Волинське князівство було утворене наприкінці XII століття шляхом об'єднання Галицького та Волинського князівств. Його землі простягалися в басейнах рік Сяну, Верхнього Дністра та Західного Бугу. Князівство межувало на сході з руськими

Турово-Пінським і Київським князівствами, на півдні — з Берладдю, а згодом Золотою Ордою, на південному заході — з Угорським королівством, на заході — з Польським королівством, а на півночі — з Литвою, Тевтонським орденом і Полоцьким князівством.

Карпатські гори на південному заході служили природним кордоном Галицько-Волинського князівства, відділяючи його від Угорщини. У 1320х роках цей кордон було відсунуто південніше у зв'язку з приєднанням галицькими князями Закарпаття. Західний кордон з Польщею затвердився по лінії, що проходила річками Яселкою, Віслоком і Сяном, а також суходолом на 15 - 30 км на захід від ріки Вепр. Незважаючи на тимчасові захоплення поляками Надсяння і приєднання Любліна русичами, західний кордон Галицько-Волинського князівства був доволі стабільним. Північна межа князівства пролягала ріками Нарев і Ясельда, на півночі Берестейської землі, але часто змінювалася через перманентні війни з Литвою. Східний кордон з Турово-Пінщиною і Київщиною проходив через Прип'ять, Стир, по правій стороні ріки Горині. Південна межа Галицько-Волинського князівства починалась у верхів'ях Південного Бугу і сягала верхів'їв Пруту і Серету. Ймовірно, з XII по XIII століття територія сучасного Поділля, Молдавії і Нижнього Дунаю також знаходилась у залежності від галицьких князів [3].

Об'єднання Галичини і Волині було здійснено волинським князем Романом Мстиславичем, сином Мстислава Ізяславича. Скориставшись безладдям у Галичі, він уперше зайняв його у 1188 році, але не зміг утримати його під натиском угорців, які також вторглися до галицької землі на заклик

місцевих бояр. Вдруге Роман приєднав Галичину до Волині у 1199 році після смерті останнього галицького князя з роду Ростиславичів. Він жорстко придушив місцеву боярську опозицію, що чинила опір його спробам централізувати управління, і заклав основи єдиного Галицько-Волинського князівства. Водночас Роман втрутився у боротьбу за Київ, який здобув у 1204 році, та прийняв титул Великого князя Київського. У 1202 і 1204 роках він здійснив успішні походи на половців, чим завоював популярність серед простого населення. На початку XIII століття Роман перетворився на наймогутнішого правителя Східної Європи, якого літописці називали «великим князем», «самодержцем усієї Русі» та «царем у Руській землі» [10]. Проте реалізувати до кінця своїх планів він не зміг через війну з Польським королівством, у якій загинув 1205 року.

На сьогодні роль Галицько-Волинської держави в формуванні українського етносу суттєво перебільшується російськими політиками та істориками, які роблять спробу зменшити роль Київської Русі в формуванні української нації. Тобто українці витісняються за рамки Київської Русі і відправляються саме до Галицько-Волинської держави. Така акцентуація не є доречною, бо Галицько-Волинська держава входила до складу Київської Русі, але в складі двох окремих князівств: Галицького і Волинського.

Сьогодні Галицько-Волинська держава перетворилася на символ європейського розвитку сучасної України, оскільки історія існування цієї держави тісно пов'язана з Західною Європою. Князівство проводило активну зовнішню політику у Східній і Центральній Європі. Його головними ворогами були Польща, Угорщина та половці, а з середини XIII століття — також Золота Орда і Литва. Для протидії агресивним сусідам Галицько-Волинське князівство неодноразово укладало союзи із католицьким Римом і Тевтонським орденом. Тобто Галицько-Волинська держава була активним учасником перерозподілу європейських земель. Галицько-Волинська держава інтегрувалася в так звану стару Європу, що базувалася на імперії Габсбургів. Як показав час саме цей здобуток став основою європейського вектора інтеграції після здобуття Україною незалежності. Цей факт є особливо важливим через перебування українських земель під владою інших країн, зокрема тоталітарного СРСР, вище керівництво якого робило відчайдушні спроби побороти прояви української самоідентифікації. Причиною цього процесу стала історична пам'ять жителів Галичини та Волині в той час, коли серед репресованих та страчених голодомором українців-«східняків» почали відбуватися незворотні процеси втрати національної самоідентифікації.

Саме Галицько-Волинська держава взяла на себе сміливість представляти політичні інтереси протокорінської нації, саме на європейському менталітеті була сформована ідеологема боротьби за Українську державу та українську націю. Є велика ймовірність відсутності національно-визвольних змагань на українській території та зростання

українського національно-свідомого мистецтва. В той же час відбувся бінарно-векторний розкол народної свідомості, що відбувся на національному та релігійних рівнях [8].

Саме цей процес називають розколом України на дві частини, але не слід забувати й про те, що коли б не було цієї неоднорідності то українська нація вже стала б надбанням історії не маючи перспектив подальшого розвитку через відсутність активзації опозиційних рухів в СРСР та Речі Посполитій. Тобто воно слугувало опорою української державності. В цьому процесі обидва князівства копіювали управлінські технології, сформовані на теренах Київської Русі, що сприяло подальшому наслідуванню слов'янської моделі управління, яка в свою чергу була модифікованим варіантом візантійської системи державного управління [6].

Галицько-Волинській землі властиве було і спільне правління двох великих князів. Цей процес дуже унікальний для світової історії державного управління, бо в більшості випадків багато територіальних утворень втратили свою цілісність через невміння розділити адміністративні функції управління. Початок цій формі правління був покладений у 1245 р. Данилом та Васильком. Традиція дуумвіратів була частково продовжена наприкінці XI ст. Коли утворився управлінський квазідуумвірат в особі Лева (Галицького) та Володимира (Волинського), але внаслідок міжусобиць між ними він не був реалізований. Однак брати Андрій та Лев Юрійовичі відтворили федеративний варіант дуумвірату в зовнішньополітичній політиці. Про що навіть уклали спільні грамоти в 1316 р. Вони називають себе «князями всієї Русі, Галичини та Володимира» [2, 3]. Ці історичні факти свідчать про здатність українців шукати управлінські компроміси, а не тільки воювати за владу.

Королівська влада Данила Галицького, з одного боку, звеличила українську націю в світовому масштабі, але з іншого боку – вона не дало очікуваних результатів. Влада не згуртувала слов'янські народи, європейські монархи не надали військової допомоги для відсічі татаро-монголам. Історія подальшого українського трону на цьому не скінчається, і ми можемо згадати і Юрія I, який навіть карбував монети зі своїм портретом з підписом – король Русі.

Цьому перешкоджало згуртоване й сильне боярство, особливо галицьке, яке вже за правління Юрія I домоглося спільного узгодження багатьох важливих державних питань, а вже за правління Юрія II боярство повністю контролювало всі державні справи країни. Хоч цей етап не став найкращим для Галицько-Волинської держави, але сформував принципи колективності прийняття важливих державних рішень, тобто в державі відбувався повноцінний соціальний діалог, який не був надто ефективним з точки зору ефективного розвитку держави.

Висновки. Галицько-Волинська держава виникла на західних кордонах сучасної України і роки свого існування це державне утворення базувалося на поєднанні державницьких традицій Візантії та Риму. Взявши за основу візантійські

традиції в процесі інтеграції до Європи, Галицько-Волинська держава стала застосовувати романо-германські традиції як державного управління, так і суспільного устрою, що заклало підвалини залучення українського народу до європейського гуманітарного поля. В той же час Галицько-Волинська держава явила світові таку форму державного правління, як князівський дуумвірат. Ця форма правління є унікальною для світової політики, бо в її основі лежить добровільний поділ влади двома

рівноцінними монархами в рамках однієї держави. Подібний стиль управління майже не зустрічався в світовій історії державного управління.

Суттєвою особливістю державного управління в Галицько-Волинській державі стала коронація князя Данила Галицького. Хоч він був першим і останнім українським королем, але цей факт дає можливість українцям відчувати себе причетними до європейських монарших традицій альтернативних Російській імперії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головка О. Парадигма Романа в ідеологічному житті Волині та Галичини XIII ст. Княжа доба: історія та культура. / О. Головка – Львів 2007, вип. 2, с. 59–66.
2. Златогорський О. Дослідження Шацького городища на Волині у 2009 році / О. Златогорський, С. Демедюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини: Науковий збірник. – Випуск 37. – Луцьк, 2010. – С. 245–250.
3. Котляр Н.Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX–XIII вв./ Н.Ф. Котляр.— К.: Наук. думка, 1985. — С. 147.
4. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. Київ, Наукова думка 1984. — 174с.
5. Майоров А. Международное положение Галицко-Волынского княжества в начале XIII в. Роман Мстиславович и Штауфены — М.:Наука С. 128–142.
6. Малий словник історії України / Відповідальний редактор Валерій Смолій. — К.: Либідь, 1997.
7. Панишко С.Д. Структура Волинської землі в середині XIV ст. / С.Д. Панишко // «Родовід». Наукові записки до історії культури України: дослідження; архівні матеріали; публіцистика. — 1992. — № 3. — С. 47–53.
8. Пшеничний А. Врагіня / А. Пшеничний // Коммунист, 2012 — № 19-20. — С. 6
9. Раппопорт П.А. Новые данные по исторической географии Волини / П.А. Раппопорт // Краткие сообщения Института археологии СССР.— Вып. 99.— 1964.— С. 54–58.
10. Терський С.В.*Оборонне будівництво у Волинському князівстві у XIII – першій половині XIV ст. / С.В.*Терський. Електронне джерело. Режим доступу http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vnv/2010_14/108-119.pdf